

wirkliche Sensation. Gleichzeitig wurde an zwei Orten gearbeitet. Ein grosses Sandschiff wurde umgebaut und eine Fischerbarke wurde mit Verwendung des alten Holzes verfertigt. So ergab sich Gelegenheit jede wichtigere Phase des Barkenbaues zu verewigen, bevor auch diese Beschäftigung mit ihren Ausdrücken und urvolkstümlichen Technik der rastlos vorwärtsdrängenden Zeit zum Opfer fällt.

Unsere Bilder veranschaulichen die Phasen des Baues in ihrer Reihenfolge.

A TORDOSI ŐSTELEPEN TALÁLT KÖSZERSZÁMOK ANYAGA.*)

A tordosi őstelep *Torma Zsófia* által gyűjtött és az Erdélyi Nemzeti Múzeum érem- és régiségtárában levő anyagának feldolgozása közben egyebek között az a kérdés is feleletre várt, hogy a telepen található kőszerszámokhoz honnan szerezte az anyagot a telepen lakó neolit-ember. Ennek a kérdésnek eldöntése az eszközökhöz fölhasznált kőzetek s ezek előfordulási helyének meghatározása alapján lehetséges, miért is az Erdélyi Nemzeti Múzeum érem- és régiségtárának igazgatója, *dr. Pósta Béla* ny. r. tanár úr ezzel a munkával csekélységemet volt szíves kitüntetni. A rám bízott feladatot a következőkben gondolom megoldottnak.

A gyűjteményben föltalálható kőanyagot két csoportban kell tárgyalnom. Az első csoportba azokat a darabokat sorozom, amelyeket arra használt föl a neolit-ember, hogy azokból *éles pengéket pattintott* magának. Erre a célra egy viaszsárga-dohánybarna *jaspópál* féleséget használt föl, amely elég jó kagylós törésével, ridegségével nagyjában megfelelt a célnak, bár ideális anyagnak nem mondható. Az összes pengére használt darab ugyanegy anyagból való. Egy-egy kevésbé igénybevett darabon még az eredeti felületi kéreg is megvan, világosabb barna-fehér színű, egyenetlen felületű sávot alkotva, amelyet mészbevonatnak is nézhet a felületes szemlélő.

A másik csoportba azokat a darabokat veszem, amelyeket *csiszolás* által alakított át szükségleteinek megfelelően a tordosi neolit-ember s ezekkel együtt tárgyalom azokat a kavicsokat is, amelyeket a megmunkált kőeszközök társaságában gyűjtött össze *Torma Zsófia*. A vizsgálat alapján kiderült, hogy a már megmunkált kőszerszámok mindössze három-féle kőzetből készültek, míg a meg nem munkált kavicsdarabok sokféle anyagból valók. A megmunkált eszközöknek $\frac{2}{5}$ -e rendszeren szürkés, néha sötétebb színű *kovapala*, amelyet keménysége tett e célra különösen alkalmassá, míg további $\frac{2}{5}$ -ét a keménysége mellett szívóssága miatt is kitűnő, fekete, néha zöldes

*) Néhai Pósta Béla hagyatékában talált kézirat.

(legtöbbször kloritos) *amfibolitból* állította elő a neolit-ember s csak a fönnmaradó $\frac{1}{5}$ -höz vette az anyagot abból a laza, könnyű kőzetből, amelyet *dacit- és riolituffának* ismertem föl. Ez utóbbit azonban nem annyira számként használta, bár egyes daraboknak ilyes formája van, mint inkább arra, hogy a már durván lecsiszolt eszközöket ezzel a hórzsakőszerű, finomszemű anyaggal simította le. Ezeken kívül egy-két *mészkből* (legvalószínűbben tithon-mészkből) való és egyetlen *andezitből* készített kis eszközt is találtam a többi mellett.

A meg nem munkált kavicsok között az említett kőzetfajokon kívül igen sok a *homokkő* (legtöbbször *kárpáti homokkőféle*) s föltűnően sok az *andezit-kavics*, az itt is csekélyebb számú *kvarcit* és *mészkből* mellett. A legömbölyödött kavicsok között *kalcedonachát* darabka is van, azonban a gyűjtés pontosságára kétes fényt vet az a körülmény, hogy a nyers darabok között olyan töredék darab is van, aminőből a kolozsvári kövezetet túlnyomólag készítik (kissebesi *dacit*), sőt egy *olivinkőzet* diónyi kis darabkája is, aminőt Erdélyben Alsórákos környékéről ismerünk az ottani *bazaltok* zárvaanyaiként. Van a letárgyaltakon kívül még egy pár nagyobb, 20—30 cm. átmérőjű, kimélyített (mozsárnak használt ?) s egy pár, az előbbieknél kisebb, 8—10 cm. átmérőjű (a mozsárhoz illő töröként szereplő) darab is, amely utóbbiak anyaga igen kemény fehér *kvarcit*, az előbbieké pedig sárgásfehér s egy esetben lilászvörös *homokkő*; mindössze egy darab van *mészufából*.

A fentiekben leírt anyagok származásának kérdésére feleletet akarva adni; elsősorban is tudnunk kell azt, hogy a tordosi őstelep a Maros folyó bal partján (Szászváros és Piski között) a Maros közvetlen közelében fekszik. A Maros ezen a tájékon az Erdélyi Érc-hegység déli szegélyét képező s a legnagyobb mennyiségben mezozoos homokkövekből álló előhegység lábait mossa; az ellenkező oldalon pedig a kudzsir-szászvárosi (legnagyobb részben kristályos palából álló), havasok lábainál fekvő harmadkori medence dombos vidéke nyúlik a Marosig. Fontos körülmény az is, hogy 8—10 km.-nyi távolságban a tordosi őstelep fölött mindkét hegységből egy-egy nagyobb patak, északról az algyógyi patak, délről a szászvárosi patak ömlik bele a Marosba, amely patakok vízgyűjtő területén mind megtaláljuk a fentebb említett kőzeteket. Így pl. az algyógyi patak az Érc-hegység andezitjeit, quarcféleségeit, homokköveit szállította le, a déli oldalról a szászvárosi patak az amfibolitokat, kovapalákat hozhatta le.

A neolit-ember számára elsőrangú gyűjtőhelyül szolgálhatott tehát ezen a környéken levő többi patak is, sőt nem lehetetlen, hogy alacsony vízállás-kor maga a Maros szolgáltatta neki az anyagot. Hasonlóképpen fontosak lehettek a Marost követő hatalmas pleisztocén terraszok, amelyek éppen fölraktározva tartják a közeli és távoli környék összes kőzetfajtaát. Mindazonáltal az sem kizárt dolog, hogy a neolit-ember maga is felkeresett eredeti helyén némely anyagot, így pl. a jaspópál-szerű anyagokra nézve tartom ezt valószínűnek, mert egyes darabokon az eredeti felület is meg van, ami pedig kavicsnál nehezen maradhatott volna meg.

Összegezve az elmondottakat megállapíthatjuk azt, hogy a tordosi